

МИЛАДИН ЂУЛАФИЋ

ЗОГОВИЋЕВЕ БИЉЕШКЕ НА МАРГИНАМА ЧИТАНИХ КЊИГА

Свако ко је прочитао нешто од онога што је писао Радован Зоговић лако је могао запазити - посебан однос према језику. Био је ту Зоговић досљедан до краја. И то у вријеме кад су многи за своју књижевну славу понајвише могли да захвале - рушењу језичких (и разних других) норми.

Такав однос према језику, стилу, испољавао је Радован и као читалац књига. О томе свједоче многи трагови његове оловке који су остали на страницама тих књига (на неким страницама то је најзанимљивије што се тамо може наћи!). Најчешће је то обична графитна оловка, понегдје је нешто само подцртано, или која ријеч коментара, на маргини, ситно исписана, или само упитник, или упитник и ускличник...

Углавном су то књиге наших најпознатијих писаца, и његових пријатеља. Њихова имена овдје неће бити поменута, као ни наслови књига; из разлога (надам се) разумљивог: могло би то да буде злоупотребљавано, могло би некога да компромитује... А "аутор" овог "текста", наравно, није имао тај циљ. За њега је то, овдје, понајмање важно. Намјера је: да се, и са те стране, свједочи о једном значајном пјеснику, о једном осјећању за језик, о једном слуху... И да онај, кога то занима, на овим примјерима, побољша своја сазнања о језику, са оне његове ризичне стране, гдје су клизавице и замке...

Узмахујући моткама из све снаге ударили су
*йлошћимице**

Мотке нијесу врљике и
ту нема пљоштимице.

* Све подцртано, у детаљима из књига, и у коментарима - Р.З.

али су му поглед највише привлачиле њене руке, које је на столу пред њим, <i>као рендџенским зрацима освейљавало жуџо, ѿодневно сунце</i>	R-зраци не освјетљавају... не виде се...
гонећи <i>ѿруџићем</i> велики дрвени обруч	<i>ѿруџићем</i> се то не може чинити
Размишљајући о свему томе, учинило му се...	Размишљајући... <i>он</i> , а не њему. Са њему мора док је размишљао...
која је тек тада, подигавши главу, међу лишћем крошње (ораха) могла да открије многобројне жућкасто-смеђе <i>бобице</i>	није <i>бобица</i> ; <i>бобица</i> је зрно грожђа
<i>ѡроздови</i> округлих плодова	ораси не расту у гроздовима
<i>срчући</i> мирис који је <i>сок из листѡа</i> оставио на њима	сок из листа кад ораси зријевају?
видећи како им се непознати <i>намерници</i> приближавају	нису <i>намерници</i> јер их је газда <i>ѿозвао</i>
На часовнику тек што су прошла три сата.	А ван часовника?
<i>умаџајући</i> их газом и завојима	глагол <i>умаџаџи</i> не постоји
Ручало се, на брзину, и нимало недељно-свечано, готово преко воље, по дужности и <i>као неџио</i> што ваља обавити.	ручало се као нешто...?!
разби <i>окно</i> на прозору	стакло
потмула грмљава реке, која је дубоко доле, испод њега, ломећи се <i>ѿреко</i> <i>букова</i>	бук је вода
<i>лајање</i> топова	Зашто <i>лајање</i> ? Ти топови бране град!
обала се <i>врѿоѡлаво</i> руши ка реци	

са *йобијеним* длакавим зечјим *лешевима*

закони луцкасте, зликовачке логике

луцкаст и зликовачки!

Сив и маглен вукао се пештански октобар
као *болесна мачка*

ту проклету праву напаст

настат ће на изложби *ојейі једаніуіі* русвај

свира *йоғани* сјеверни *вихор*

кад су се већ једанпут *доғодили* *йод звијездама*

све је йо луди рийам крвавога *меса*

она је усном *шарманіно* додиривала Ка-
милова уста

вино густо и црно *као волујска крв*

Над *ғусіо йканим*, *кудјељасіим*, чулавим
облацима...

Ако су ткани, нијесу
кудјељасти!

под *оловним* тјеменом *сасвим ниско сйљош-*
ішеноғ оловноғ неба

мала Србија, *као крвава крйа* *ғладне сељачке*
раје

као *избайіинано йсейіо*

за *нијансу йренервозно*

и једно мушко биће, у тамном руху *са црном*
кравайіом, клечи пред женом заронивши
својом косматом главом *уразоікриіа* бије-
ла женска бедра, апсолутно бијела...

Како му је видио кра-
вату кад је зарођено
"главом" у бедра?!

ромоњењу најисіразнијеғ *блебейања*

раздражљиво драшкање

прислушкујући оштром Амадеовом гласу
што све *дубље сврдла у инџимно месо*,
човјек просто *не умије како да се* одбрани од
ове напасти

као локва црвене крви

сумануто и *сасвим слабоумно болно*

зеленкасиофосфорни поглед

у разноразним европским *иносирансџвима*
иносирансџвујући иносирансџвује

џоџрилично мноџо

сиџеџнуџих кољена од џеџа до бедара

дуга кољена!

личност с којом је *џровео*, могло би се рећи,
џоџово џола џуџа своџа живоџа

провести пола пута!

тихо ступају келнери *на џрсџима у фраку*

прсти у фраку!

Један од *наџузнемирениџих* и *наџузбудљивиџих*
догађаја

на рубу суза

по руском укусу какав је још у *сиџаромодној*
моди у џулуској џуберниџи

њена кољена џровирују из воде као два џлаџ-
ка, блисиџава, џорџуланска дјечја џјемена

у крвавој бреџалничкој куџељи

разговори између босанске анексије и бан-
ских комесарских скандала постајали су све
узбудљивији

Разговарају анексија и
бански скандали!

појма немају да су *заклали једну идеју*

<i>халабука</i>	телефонско звоњење - халабука!
јер би се Камило, <i>послије лекције неких њених стихова</i> , живо предавао искреном <i>поклонству Аниних лиризама</i>	поклонству лиризама?
када је Ану с правом сматрао <i>илијком, приљудом и површном гуском</i>	
под <i>шамноруменом завјесом бордо је зајаукнуо</i>	
Јоланда је потјерала коња у галоп и прегризла фијолу са <i>цијанкалијем у галоју</i>	цијанкали у галопу!
<i>урла као бијесан носорог</i>	да ли носорог урла?
и сасвим <i>јадно разглављеном срцу</i>	
пунашна волоока госпођа, сирасто прозирног као нагњилог мяса <i>умидрана</i> тако да се њено <i>мљекарство</i> испрсило изнад стезника	
па када се већ нашао с <i>овим стадом да му прејријечи јуи</i>	ко коме?
коњ је подигао <i>десну ногу</i>	коњ има двије десне ноге.
у расвјети карбитне лампе, обасјане бијелим магнезијем	лампа - обасјана? карбитне - магнезиј
него што то <i>уствари доиста и јесће</i>	
<i>Сјај</i> Јојиног шарма био је заправо дјеломице <i>обасјан одсјајем</i> Жигманове тајанствене и у сваком погледу привлачне појаве...	
да запалимо свићу над <i>гробом Тројановим, који је имао</i> ђаволске папке	гроб је имао ђаволске папке!

да би поједине најдрастичније псовке цитирао својој *суйрузи из новина* супруга из новина!
 и *ѿакао бола*
 буду у самој *жижи сјаја*
 скамењеној бројаници њене кичме ко ту бројаницу броји?
 костију *фруле* Никако! *Фруле* је дошло због *засуле*.
 као да сам на твоје име *извојевала на небу имовину*
 Али ја ћу распознати ваше ликове *ма били сайкани од ѿаме*
 и *маѿишца ѿлача*
 и мисли суморних *дуѿа ѿрела*
 и *целокуйна* касна јесен
 очију њених зеленијих од смарагда спуштати *сидро* у очи!
 у које су свагда сунце и месец спуштали сидра
 и дошло вријеме да се *расѿаје* месо од кости одваја
 како *сиѿно* и *ѿравилно* куца његов сат на ланцу још као дјечја опсервација!
 гдје је и зими све зелено и у *ѿјесми окуѿано*
 Њему су се Власи осветили *ѿошѿо* су му моткама сломили два ребра... а чиме су му се осветили послије мотки?
 с *ѿлаѿком ѿелом*
 кућа ми је два-три *киломеѿра* од границе за километре се у нас онда није знало

био сам некако дубоко, <i>пошмуло</i> , увјерен	
ни прије се није чуло да је неко од те лозе био баш <i>занесен</i> за оружје	у нас: понесен
козју стазу која нас заведе у <i>шикару</i> изнад Црквине прошарану прлима и јаругама с густишима глоговине и шипурка	Шикара прошарана густишима глоговине и шипурка!!
<i>ошкривено</i> ̄ егоизма	отвореног, неприкри- веног
и <i>укујној свијести друшћвено</i> ̄ бића Црногораца	укупној свијести друш- твеног бића?!
са црногорским владарем Петром I, човје- ком гвозденог духа и морала	гвоздени дух?!
историја црногорског народа и у зависности од ње изграђен <i>народни дух</i>	Вас ист дас "народни дух?"
Због тога његов с п је в можемо сматрати <i>корекћним</i> доприносом теорији сазнања...	Шта је то у филозофији - коректан?
тамо (у паклу) <i>борави</i> Сатана	Сатана не борави, него је цар пакла.
у складу са Његошевом <i>ошћном сликом</i> и погледом на свијет	општа слика на свијет
Ипак, смртни људи усљед <i>шћелесне оћрани- ченосћи</i>	
Воља не смије да се шири преко граница мо- гућности, ако мислимо да сачувамо <i>свој мир</i> ...	идеал ћифте!
Алузија се односи на славног грчког јунака Херкула...	није он <i>ћрчки јунак</i> , не- го јунак <i>ћрчке мшћоло- лоћије</i>
којим се <i>ближе ирецизира</i>	<i>ирецизирајћи</i> - <i>шћачно одредитћи</i> ; не може се дакле, "ближе тачно одредити"

<i>Ћјесниковање</i>	Страшне ли ријечи, бого мој!
Ову идеју <i>могао је</i> узети из митологије или <i>апокрифне књижевности</i> .	А гдје је могао наћи апокрифну књижевност?
чека вече па да избуши <i>површ</i> реке	површ је за планину, а површина за ријеку!
кошуља се грчи на њеном <i>сјомаку</i>	Не <i>сјомак</i> него желу- дац! Али овдје није ни то него трбух.
и кожа му маслинаста, сува	<i>маслинали</i> - то већ није - сува!
У мраку, његове очи на <i>глиненом лицу</i> . <i>А лице црно, сјактаво...</i>	Глинено и црно! Сјак- тав!
И он се <i>скочањи</i> , опружи се на кревет...	Како може да се опру- жи, кад се скочањо?
Трчим, многа степеништа прескачем.	Могу се прескакати <i>сјейеници</i> , а не степеништа!
један од оних <i>сјокрејним ѿоцилом</i> , оштрач ножева	Свако је тоцило покретно!
Рапсоди су само језгру сркали.	Срче се течност. Испа- да: течна језгра!
Мале су Мораве да науче цео српски народ да плива.	А Сава, Дрина, Колу- бара, Нишава, Ибар, Тимок, итд.
Топчидерска рупа је као изврнута шајкача, <i>млако је и влажно у њој...</i>	у шајкачи?
<i>чељуст</i> ми је стиснута	чељусти!
рис чучи у В. Б., гадно је опсовао	Ко? Рис псује?

Опет су ућутали, <i>један од њих је жуџим уљаљачем џујкао џо сџолу.</i>	Који је од њих - не види, а "жути" уљаљач види.
<i>лађе ми џриходе крају</i>	То не значи: живот прилази крају. Напротив!
<i>џријаџељко моја</i>	"надбанално"!
<i>џрејлављен ињем туге</i>	Иње не тече, па и не "плави"!
<i>и разџранаџоџ чемџреса</i>	чемпрес, и разгранат!
<i>разџлаџољених џијаца</i>	<i>разџлаџољене пијаце?!</i>
То грање ноћи сву душу ми прекопава...	грање прекопава?!
кроз грање ноћи туга залудно <i>кокодаче</i>	туга кокодаче?!
<i>џразнина је цвјеџала џразно</i>	
још ће звонити <i>џвој џовор мојом шкољком</i>	
бол ће ми таћи <i>рамена</i>	Зашто баш рамена?
У тренутку кад је официр изговорио последње речи фермана, грунули су, <i>као на команду, топови...</i>	Па и јесте "на команду"!
Ни код кога у овој Босни нису они могли наћи милости ни <i>схваџања.</i>	разумевања!
сатиру коње, кољу <i>џоведа и сџоку</i>	
Ово време од краја јесени до почетка зиме	Које је то вријеме?
На кнезу је стајаће гатачко одело од <i>џрубо ваљаноџ сукна, без финијеџ џкива...</i>	
За пашу не сме да постоји "не знам", "не уем", или "нема" и "не може"...	Испада да паша не може рећи: нема!

Све је то лако *казати овако у неколико
ублажених речи...*

са оно неколико познатих и *мршавих* воћака кржљавих!
око ње

са *црном наусницом изнад чулних усана* наусница изнад усана!

Али, тада је одједном *оџрну* такав хладан
дрхати...

поглед њених лепих великих очију, који је Аух!
доскора ширио *чисти сјај и свежину*
месечине...

душевно болестан, поремећен и ошерећен
човек

Није један од њих у бунилу прекипелог секса...

али секретар је већ прихватио за *браву* кваку

Хвата се над Царством помрачење сунца хвата се сунце!

За најездом остају *перјанице* дима Не! Перјаница је лијепа.

Насумице по камену *збеџ* корача. Није то збег!

у недрима земље смеђе,
заборавите под небом јата
заборавите звезде и мраве... Зар је то најдраже и
најважније: птице,
мрави и сл.?

А просјак кљасти,
који се ни на гробљу не либи красти... банално добога!

на поља где *без улара коњи њишије* коњи без улара - никак-
ва несрећа!

Шибају га глоговим прутом... глог нема пружа

Знаш ли за торбу шареницу... Сукно не може бити
За ону од сукна вунена... него вунено!

Јер не знамо љепше ништа Усред таквог <i>вашаришија</i>	<i>Вашаришије</i> није вашар него мјесто гдје су се и гдје се вашари одржавају!
Кукуруз генерал усред битке Пада покошен, срп га <i>смлаји</i> .	Срп не <i>смлаји</i> него <i>среже, посијече</i> .
Брђанке ко <i>снојље</i> жита зрела, Рујна их зора у <i>ражи нађе</i> .	снопови у ражи!
<i>Велики</i> орао звани <i>кобац</i>	<i>Кобац</i> је мали орао. Зато се за малог и насртљива човјека рече: као кобац.
Мотри ме зимско небо <i>уврх рама</i> .	Ко је "уврх рама" - небо или пјесник?
када је небо у <i>мозаику</i> од облака	<i>мозаик</i> - тешко да иде!
Отац се коњу као брату Загледа у гриву, очи, <i>зубе</i> .	<i>Загледаји се коњу у зубе</i> - није знак љубави и расанка, него вуче на ружно, између осталог на одређивање старос- ти! ("Поклоњеном ко- њу не гледа се у зубе.")
Изнад, крстови крти - <i>еишијаф смрји</i> сročен.	Епитаф није сročен смрти, него умрлом!
Изгарах дати нешто Ново а бог мој био мој је Бедем; и дух је крив, и светло Слово, ако тек драч и коров једем.	Аух!
у којој <i>другари</i> моји	другар није исто што и <i>друг</i> !
<i>Пијем</i> жедно мирис <i>којрива</i> .	пијем мирис!
још ће дуго <i>лежайи</i> снега <i>сиоџ</i>	<i>сиоџ</i> не лежи!
Иронични за маглу романтике, на нежност иронични гриземо утробу ствари.	Утробу нам гризу ствари!

Наравно, да није волио овакво изражавање:

јасан помен: да заснује своју породицу; поглед јој је зајео о озољене гране; завеси се у сан; зашечен логиком; понирање у далеке предјеле сјећања; као што болно одјекује прејукла жица на цимбалу (Ах!); љукнуо је поглед; добрано (залијевајући их добрано); извржавајући ружлу (ругајући се!); неуредиве (цетињске ноћи); происшело; дроњци сјећања; примјерен; дружајући руке у задрљај; да ућука сећања; лејршава мисао; још нерођени осмејак; шаласање њихових мисли; бездушни ритај неосетљивој механизма; сагледајући...

Поред оваквих "глаголских облика":

ошловљујем, сшамњују, добјежавале, изнадрђиван, пошамњују, исшрљавам се (песком), расшрзавали (жртву), (опет ме) одшурјују...

- додавао је (са упитником и ускличником) инфинитив:

ошловљивајући, сшамњивајући, добјежавајући, изнадрђивајући, пошамњивајући, исшрљавајући се, расшрзавајући, одшуривајући...

Уз једно "тумачење" Његошевих стихова:

Коментар је нејаснији од коментарисаног.

А уз овај закључак у једној књизи о Андрићу:

Не мисли исто и не види свијет истим очима помоћник министра спољних послова Краљевине Југославије и народни посланик који своје скупштинске говоре завршава покличем генералном секретару КПЈ и вођи социјалистичке државе...

- Баш је ту исти!

(Избор и напомене - М. Ђулафић)

Miladin Ćulafić

ZOGOVIĆ'S NOTES IN THE MARGINS OF THE BOOKS HE READ

Summary

Radovan Zogović's special relation to language could be easily noticed by everyone who read any of his work. It is on this subject that it was at a time when writers owed their fame to demolishing some standards of the language in most cases.

Such relation to the language and style is obvious at Radovan's as a reader as well. His tracks of the pencil can be followed page after page of the books he had read. Sometimes it is a word being underlined only, or there is a question mark, exclamation, or both of them, and also annotations.

Zogović's reading concern books of our best known writers, his friends. Neither their names nor titles of the books have been mentioned.